

Patientsäkerhet och arbetsmiljö

EN VÄGLEDNING FÖR HÖG PATIENTSÄKERHET
OCH GOD ARBETSMILJÖ

Sveriges
Kommuner
och Regioner

Förord

Runt om i Sverige pågår omställningen till nära vård. Omställningen syftar till en hälso- och sjukvård och omsorg som utförts sömlöst med utgångspunkt i patientens individuella behov och förutsättningar så att individens hela situation kan beaktas. Generellt står hela sjukvården inför nya utmaningar och möjligheter med exempelvis den medicinska och tekniska utvecklingen, den pågående omställningen till nära vård samt förändrade behov av kompetens. Detta kommer att innebära nya förutsättningar och utmaningar när det gäller vårdpersonalens arbetsmiljö och patientsäkerhet. Mot bakgrund av detta är behovet av att effektivisera verksamheten genom att integrera patientsäkerhet- och arbetsmiljöarbetet alltmer aktuellt. Situationen beträffande pandemin 2020 av covid-19 har ytterligare tydliggjort behovet av att samordna arbetsmiljö och patientsäkerhet.

Patientsäkerhet och arbetsmiljö styrs av olika regelverk, men för båda områdena finns krav på ett systematiskt arbete. En jämförelse av systematiken för arbetsmiljö- respektive patientsäkerhetsarbete visar många likheter. Både struktur och arbetssätt är likartade, där riskanalys ska göras, åtgärds- och handlingsplaner ska upprättas och inträffade händelser/olycksfall, tillbud och avvikelser ska rapporteras och utredas. Det innebär att arbetsmiljö och patientsäkerhet kan beskrivas som olika sidor av samma mynt.

Denna vägledning beskriver hur ledningssystem för patientsäkerhet och arbetsmiljö kan integreras och bidra till en ökad effektivitet och god verksamhetsstyrning.

Stockholm i juni 2020

Agneta Jöhnk
*Chef för avdelningen för
arbetsgivarpolitik*

Fredrik Lennartsson
*Chef för avdelningen för
vård och omsorg*

Sveriges Kommuner och Regioner

← Reception

79

6
7

← Teamexp blå

Bakgrund och syfte

Vårdgivare inom regioner och kommuner, arbetsgivare och Sobonaföretag är ansvariga för en god arbetsmiljö och hög patientsäkerhet inom hälso- och sjukvården och därmed jämförlig verksamhet. Grunden för den hälsofrämjande arbetsplatsen med hög patientsäkerhet är ett väl fungerande systematiskt patientsäkerhetsarbete och arbetsmiljöarbete. Systematiskt patientsäkerhetsarbete innebär att vårdgivaren ska planera, leda och kontrollera verksamheten, vidta de åtgärder som behövs för att förebygga att patienter drabbas av vårdskador, utreda händelser i verksamheten som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada och skriva en patientsäkerhetsberättelse.

Systematiskt arbetsmiljöarbete innebär att arbetsgivaren ska skapa ett system för att förebygga ohälsa och olycksfall i verksamheten och för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö i övrigt. Det innebär bland annat att arbetsgivaren ska fördela arbetsmiljöuppgifter, se till att det finns rutiner för riskbedömning, vidta åtgärder för att minska risker och årligen följa upp arbetsmiljöarbetet.

"Ett integrerat patientsäkerhets- och arbetsmiljöarbete skapar synergier som kan bidra till effektivitet, helhetssyn och delaktighet."

Systematiskt patientsäkerhetsarbete och arbetsmiljöarbete

Syftet med denna vägledning är en ökad integrering av patientsäkerhet och arbetsmiljö. Att integrera och levandegöra ledningssystem för patientsäkerhet och arbetsmiljö bidrar till en mer resurseffektiv styrning genom att skapa och använda samma rutiner för exempelvis förbättringscykler och möten. Dessutom kan ett integrerat ledningssystem för patientsäkerhet och arbetsmiljö ge bättre beslutsunderlag i frågor som berör både patientsäkerhet och arbetsmiljö.

Syftet med denna vägledning är en ökad integrering av patientsäkerhet och arbetsmiljö.

Om det finns brister i arbetsmiljön eller bristfällig kompetens hos personalen, ökar risken för att till exempel hygienrutiner inte följs. Detta kan i sin tur öka förekomsten av smittspridning och vårdrelaterade infektioner. Syftet med ett systematiskt patientsäkerhetsarbete är att genom ett förebyggande arbete fånga upp risker och vidta åtgärder.

Grunden för att hantera arbetsmiljöfrågor i en organisation är systematiskt arbetsmiljöarbete. SAM beskriver hur arbetsgivaren ska bedriva ett kontinuerligt arbete med att identifiera, förebygga och åtgärda risker i arbetsmiljön. SAM är ett lagstadgat ledningssystem, enligt föreskriften om systematiskt arbetsmiljöarbete och dess regler gäller för alla arbetsgivare och arbetsplatser.

Några av de hinder och svårigheter som finns för integrering av arbetsmiljö och patientsäkerhet i ett ledningssystem är:

- ▶ Arbetsmiljö och patientsäkerhet hanteras ofta av olika personer /funktioner med olika ansvarsområden. Denna organisering i stuprör motverkar och försvårar ett integrerat arbetssätt som bygger på helhetssyn.
- ▶ På verksamhetsnivå lämnas ofta samordningen till de anställda som kan ha svårt att balansera olika lagkrav.
- ▶ Verksamheterna är organiserade så att det försvårar integrering av arbetsmiljö och patientsäkerhet.
- ▶ Befintliga ledningssystem för patientsäkerhet och arbetsmiljö har samma struktur men de har inte utformats för att integreras.

Möjligheter för att åstadkomma förbättrad integrering är:

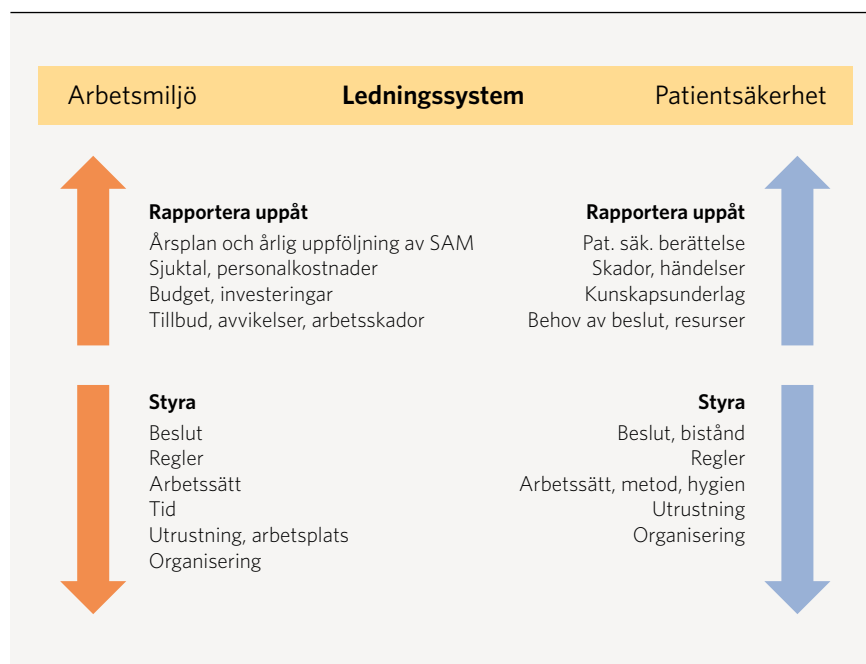
- Om man istället för olika ledningssystem tänker i termer av ett verksamhetsledningssystem kommer verksamheten i fokus och då kan det vara mer naturligt att inkludera patientsäkerhet och arbetsmiljö.
- Det kan finnas forum och mötesformer som det går att bygga vidare på och där olika kompetenser samarbetar.
- Gröna korset är ett inspirerande exempel för att integrera arbetet med patientsäkerhet och arbetsmiljö. Gröna korset används främst inom sjukhus, men borde kunna utvecklas och användas för hemsjukvård och vård i särskilda boenden.
- Fler kommuner använder IA-systemet (KIA och LANIA för kommuner respektive regioner) där avvikelser i både arbetsmiljö och patientsäkerhet samtidigt kan rapporteras.

Det kan finnas forum och mötesformer som det går att bygga vidare på och där olika kompetenser samarbetar.

LÄSTIPS!

- Systematiskt arbetsmiljöarbete AFS 2001:1
- Patientsäkerhetslagen SFS 2010:659
- Vägledning – Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete, webbutik.skr.se
- Läs mer om arbetsmiljö på www.skr.se
- [Arbetsmiljö- och patientsäkerhetsarbetet – hinder och möjligheter för att arbeta integrerat](#), IVL Svenska Miljöinstitutet AB. Nr B 2371, 2020

FIGUR 1. Kommunikationsvägar för ledningssystem för arbetsmiljö och patientsäkerhet
 Rapportering uppåt mot beslutsnivåer samt styrning nedåt av verksamheten

Källa: ILV Svenska Miljöinstitutet AB.

TABELL 1. Några likheter mellan kraven på patientsäkerhet och på arbetsmiljö

Arbetsmiljö	Patientsäkerhet
Fördela arbetsmiljöuppgifter	Fördela det organisatoriska ansvaret
Göra en årlig uppföljning	Genomföra egenkontroll Skriva en patientsäkerhetsberättelse
Genomföra riskbedömningar	Genomföra riskanalyser
Vidta åtgärder	Vidta åtgärder
Upprätta handlingsplan	Upprätta handlingsplan
Utreda ohälsa, olycksfall, tillbud/avvikelser	Utreda händelser/avvikelser som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada
Anmäla allvarliga olycksfall och tillbud samt skadlig inverkan	Anmäla händelser/avvikelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada

Vägledning

Fördelning av arbetsmiljöuppgifter och det organisatoriska ansvaret för patientsäkerhetsarbetet

En grundläggande förutsättning för en säker vård och god arbetsmiljö är en engagerad och kompetent ledning och tydlig styrning av hälso- och sjukvården på alla nivåer. Ledningens ställningstaganden, kunskap, förhållnings-sätt, agerande och beslut är avgörande för en hög patientsäkerhet och god arbetsmiljö. Hos alla vårdgivare ska det finnas ett ledningssystem för systematiskt patientsäkerhetsarbete och systematiskt arbetsmiljöarbete.

En grundläggande förutsättning för en säker vård och god arbetsmiljö är en engagerad och kompetent ledning.

Så säger lagen

Enligt 3 kap. 9 § SFS 2010:659

Vårdgivaren ska dokumentera hur det organisatoriska ansvaret för patientsäkerhetsarbete är fördelat inom verksamheten.

Enligt 6 § AFS 2001:1

Arbetsgivaren ska fördela uppgifterna i verksamheten på ett sådant sätt att en eller flera chefer, arbetsledare eller andra arbetstagare får i uppgift att verka för att risker i arbetet förebyggs och en tillfredställande arbetsmiljö uppnås.

Besvara följande frågor

Patientsäkerhet

Ja

Nej

Är det organisatoriska ansvaret för patientsäkerhet dokumenterat i ledningssystemet?

Arbetsmiljö

Är ansvarsfördelningen för arbetsmiljöuppgifter dokumenterat i ledningssystemet?

Hållbart Säkerhets Engagemang är ett verktyg med 11 frågeställningar som är viktiga i arbetet för en säkrare vård.

Tips!

- › I större organisationer ska arbetsgivaren fördela arbetsmiljöuppgifter på olika personer och/eller befattningar för att kunna uppfylla sitt arbetsmiljöansvar. På samma sätt bör patientsäkerhetsarbetet fördelas. Uppdragen kan samordnas inom vissa delar, till exempel i arbetet med riskbedömningar/riskanalyser, egenkontroll och årlig uppföljning. Dessa personers befogenheter, resurser och kompetens ska stå i rimlig proportion till verksamhetens patientsäkerhetsmål och arbetsmiljömål.
- › Dialogverktyg patientsäkerhetskultur: Hållbart Säkerhets Engagemang är ett verktyg med 11 frågeställningar som är viktiga i arbetet för en säkrare vård.
- › Säkerhetstrappan A - E är ett verktyg som kan användas för att skapa dialog kring patientsäkerhetskulturen i den egna verksamheten. www.skr.se
- › Hållbart medarbetarengagemang (HME) är ett totalindex som beräknas utifrån resultaten för de tre delindex motivation, ledarskap och styrning. www.skr.se

Riskbedömning och riskanalys

Så säger lagen

Enligt 3 kap. 1–2 §§ SFS 2010:659

Vårdgivaren ska planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att kravet på god vård i hälso- och sjukvårdslagen respektive tandvårdslagen upprätthålls.

Vårdgivaren ska vidta de åtgärder som behövs för att förebygga att patienter drabbas av vårdskador.

Enligt 8 § AFS 2001:1

Arbetsgivaren ska regelbundet undersöka arbetsförhållandena och bedöma riskerna för att inte någon ska drabbas av ohälsa eller olycksfall i arbetet. När ändringar i verksamheten planeras, ska arbetsgivaren bedöma om ändringarna medför risker för ohälsa eller olycksfall som kan behöva åtgärdas.

Riskbedömningen ska dokumenteras skriftligt. I riskbedömningen ska anges vilka risker som finns och om de är allvarliga eller inte.

I riskbedömningen skall anges vilka risker som finns och om de är allvarliga eller inte.

Besvara följande frågor

Patientsäkerhet	Ja	Nej
Finns det rutiner för att genomföra riskanalyser?		
Finns det skriftliga rutiner för hur och var riskanalyser ska dokumenteras?		
Arbetsmiljö		
Finns det rutiner för att bedöma risker i arbetet?		
Finns det skriftliga rutiner för hur och var riskbedömningen ska dokumenteras?		
Patientsäkerhet och arbetsmiljö		
Är det organisatoriska ansvaret för patientsäkerhet och ansvarsfördelningen för arbetsmiljöuppgifterna dokumenterat i ledningssystemet?		

Tips!

- › Handbok Riskanalys & Händelseanalys, webbutik.skr.se
- › Nulägesanalys (SWOT-analys) är ett hjälpmedel för att titta på den egna verksamhetens styrkor, svagheter, möjligheter och hot. En SWOT-analys kan på ett strukturerat sätt ge en överblick över nuläget och vad verksamheten behöver utveckla.

- Det är viktigt att identifiera och förebygga risker innan de byggs in i systemet.
- I riskbedömnings- och riskanalysarbetet ska medarbetare, skyddsombud, patientsäkerhetssamordnare och/eller medicinsk ansvarig sjuksköterska vara delaktiga.
- I en riskanalys eller riskbedömning är det viktigt att beakta både arbetsmiljö och patientsäkerhet.
- Innan riskanalysen genomförs är det viktigt att det är tydligt vem som beslutar om HUR och NÄR de åtgärder som behöver genomföras utifrån riskanalysens resultat ska uppnås.

Exempel på åtgärder:

- Förenklade och förnyade arbetssätt med hjälp av digitala lösningar.
- Förändrade processer, rutiner, arbetsorganisation, lokaler, samordning mellan verksamheter etc.
- Strukturer för samverkan mellan regioner och kommuner inom strategiska områden eller för vissa processer.
- Stöd för förebyggande och proaktiva insatser inom vissa områden eller för vissa grupper.
- Strukturer för att lära från varandra i olika verksamheter.

Ofta finns risker inbyggda i ett system eller i en organisation genom exempelvis bristfälliga rutiner, bristande kompetens och felaktig teknik. Men risker kan också uppkomma i samband med förändringar eller införande av nya organisationsformer, tekniker och rutiner. Med anpassade rutiner, en god arbetsmiljö, anpassad bemanning och kompetens, engagerat ledarskap och tydlig organisation kan eventuella misstag på förhand fångas upp. Utifrån ovanstående kan det framstå som en självklarhet att arbetsmiljöarbetet inkluderas och integreras med patientsäkerhetsarbetet.

Ohälsa, olycksfall, tillbud/avvikelse och händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada

Så säger lagen

Enligt 3 kap. 3 § SFS 2010:659

Vårdgivaren ska utreda händelser i verksamheten som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada. Syftet med utredningen ska vara att

1. så långt som möjligt kartlägga händelseförloppet och vilka faktorer som har påverkat det, samt
2. ge underlag för beslut om åtgärder som ska ha till ändamål att hindra att liknande händelser inträffar på nytt, eller att begränsa effekterna av sådana händelser om de inte helt går att förhindra.

Motsvarande utredningsskyldighet har den som bedriver verksamhet som avses i 7 kap. 7 § för händelser i verksamheten som har medfört eller hade kunnat medföra en sådan allvarlig skada som avses i 6 §.

Enligt 9 § AFS 2001:1

Om någon arbetstagare råkar ut för ohälsa eller olycksfall i arbetet och om något allvarligt tillbud inträffar i arbetet, ska arbetsgivaren utreda orsakerna så att risker för ohälsa och olycksfall kan förebyggas i fortsättningen.

Besvara följande frågor

Patientsäkerhet

Ja Nej

Finns det skriftliga rutiner för att utreda händelser i verksamheten som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada?

Arbetsmiljö

Finns det skriftliga rutiner för att utreda om medarbetare råkat ut för ohälsa eller olycksfall i arbetet och om något allvarligt tillbud inträffat i arbetet?

Tips!

- › I en händelseutredning kan det vara viktigt att beakta både arbetsmiljö och patientsäkerhet.
- › Handbok Riskanalys & Händelseanalys, webbutik.skr.se

Gröna korset som inspirerande exempel för att integrera patientsäkerhet och arbetsmiljö

Metoden beskrivs som ett sätt att dagligen systematiskt visualisera identifierade vårdskador eller risk för vårdskada. Personalen på en enhet arbetar med dagliga korta 5–10 minuters avstämningar kring vilka risker som finns eller avvikelser som hade kunnat inträffa på enheten. Dessa korta avstämningar genomförs i anslutning till arbetsskiftets slut. Avstämningarna avslutas med en diskussion och förslag på förbättringsåtgärder för att minimera risken att vårdskadan uppstår igen. Detta noteras på en förbättringstavla. En tid efter att metoden hade införts uppmärksammades att diskussionerna på avstämningarna rörde sig lika mycket om patientsäkerhet som arbetsmiljö. Utifrån detta utvecklades metoden så att två "Gröna korset" används, ett för patientsäkerhet och ett för arbetsmiljö.

Diskussionerna på avstämningarna rörde sig lika mycket om patientsäkerhet som arbetsmiljö.

Anmälan av allvarliga olycksfall och tillbud och av händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada

Så säger lagen

Enligt 3 kap. 5-7 §§ SFS 2010:659

5 § Vårdgivaren ska, om inte något annat särskilt föreskrivs i enlighet med tredje stycket, till Inspektionen för vård och omsorg anmäla händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada. Motsvarande anmälningsskyldighet har den som bedriver verksamhet som avses i 7 kap. 2 §. Anmälan ska göras snarast efter det att händelsen har inträffat.

Vårdgivaren ska samtidigt med anmälan eller snarast därefter till Inspektionen för vård och omsorg ge in den utredning av händelsen som föreskrivs i 3 § första stycket.

6 § Om någon har drabbats av eller utsatts för risk att drabbas av annan allvarlig skada än vårdskada till följd av säkerhetsbrister i verksamheten vid en sjukvårdsinrättning eller enhet som avses i 7 kap. 7 §, ska vårdgivaren eller enheten snarast efter det att händelsen

har inträffat anmäla detta till Inspektionen för vård och omsorg.

Vårdgivaren eller enheten ska samtidigt med anmälan eller snarast därefter till Inspektionen för vård och omsorg ge in den utredning av händelsen som föreskrivs i 3 § andra stycket.

7 § En vårdgivare ska snarast anmäla till Inspektionen för vård och omsorg om det finns skälig anledning att befara att en person, som har legitimation för ett yrke inom hälso- och sjukvården och som är verksam eller har varit verksam hos vårdgivaren, kan utgöra en fara för patientsäkerheten..

Enligt 3.3a AML

Har olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbete föranlett dödsfall eller svårare personskada eller samtidigt drabbat flera arbetstagare, ska arbetsgivaren utan dröjsmål underrätta Arbetsmiljöverket. Detsamma gäller vid tillbud som inneburit allvarlig fara för liv eller hälsa.

Besvara följande frågor

Patientsäkerhet	Ja	Nej
Finns det skriftliga rutiner för att anmäla till Inspektionen för vård och omsorg händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada?		
Finns det skriftliga rutiner för att anmäla till Inspektionen för vård och omsorg när någon har drabbats eller utsatts för risk att drabbas av annan allvarlig skada än vårdskada till följd av säkerhetsrisker?		
Finns det skriftliga rutiner för anmälan till Inspektionen för vård och omsorg av legitimerad person som befaras kunna utgöra en fara för patientsäkerheten?		
Arbetsmiljö		
Finns det skriftliga rutiner för att utan dröjsmål anmäla allvarliga olycksfall och tillbud till Arbetsmiljöverket?		

Tips!

- › AML ersätter inte anmälan av arbetsskada till Försäkringskassan.
- › Vid en olycka kan en person ha blivit svårt eller lättare skadad. I vissa fall kan även psykisk skada räknas som olycksfall, till exempel om en person hamnat i chocktillstånd.
- › Se goda exempel på www.suntarbetsliv.se
- › Allvarligt tillbud inom hälso- och sjukvården enligt 3.3a AML kan till exempel vara stick- eller skärskada med känt eller starkt misstänkt smittat blod.

Vidta åtgärder

Ledningen är en tongivande förebild och har en avgörande roll i arbetet att stärka och upprätthålla en hög patientsäkerhet och god arbetsmiljö. Patientsäkerhet utvecklas bäst i organisationer med god arbetsmiljö, psykologisk trygghet och kultur där medarbetarna är delaktiga och gemensamt med ledningen strävar efter att fortlöpande förbättra för att upprätthålla en hållbar verksamhet.

Så säger lagen

Enligt 3 kap. 2 § SFS 2010:659

Vårdgivaren ska vidta de åtgärder som behövs för att förebygga att patienter drabbas av vårdskador. För åtgärder som inte kan vidtas omedelbart ska en tidsplan upprättas.

Enligt 10 § AFS 2001:1

Arbetsgivaren ska omedelbart eller så snart det är praktiskt möjligt genomföra de åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet. Arbetsgivaren ska också vidta de åtgärder som i övrigt behövs för att uppnå en tillfredsställande arbetsmiljö.

Besvara följande frågor

Patientsäkerhet

Ja Nej

Finns det skriftliga rutiner för att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga att patienter drabbas av vårdskador?

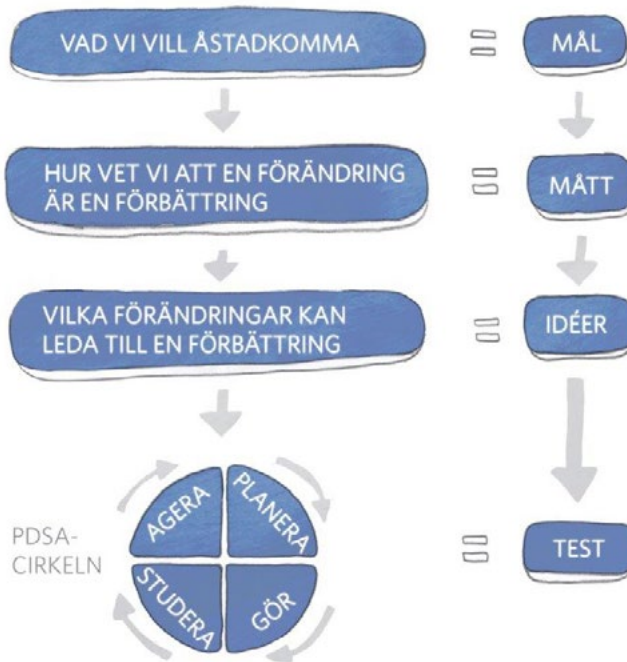
Arbetsmiljö

Finns det skriftliga rutiner för att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet?

Tips!

- › Det ska finnas en skriftlig rutin som beskriver hur en arbetsmiljöuppgift kan returneras när kompetens, resurser eller befogenheter inte räcker till.
- › Det måste finnas verktyg, metoder och förbättringskunskap i verksamheten för att vidta de åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa.
- › Nolans förbättringsmodell är ett bra hjälpmedel till att strukturera förändringsarbetet genom att sätta mål, följa förändringarna över tid, arbeta med att hitta idéer till nya arbetssätt samt att i praktiken testa dessa idéer med hjälp av PDSA-hjulet.

Nolans förbättringsmodell

Utbildning,
praktiska övningar och
lokala mål följdes upp
regelbundet.

Exempel på förbättringsområden

De viktigaste åtgärderna för att minska smittspridningen är att hålla god basal hygien, att göra bra riskbedömningar och säkerställa att medarbetarna följer riktlinjerna på den aktuella arbetsplatsen. Det är därför avgörande att arbetsgivaren säkerställer att medarbetarna har utbildning och förutsättningar att nå en hög följsamhet till basala hygienrutiner.

I en verksamhet arbetade man systematiskt med basala hygienrutiner och klädregler för att förhindra smittspridning med hjälp av materialet Rena händer räddar liv. Utbildning, praktiska övningar, lokala mål som följdes upp regelbundet och dialog på arbetsplatsträffar om vilka insatser som behövs för att följsamheten till basala hygienrutiner kan bli bättre, bidrog till en ökad patientsäkerhet och god arbetsmiljö. Smittspridningen minskade och medarbetarna kände sig tryggare när åtgärder för att minska smittspridning sattes in och tillämpades av alla.

Handlingsplan/tidsplan

Så säger lagen

Enligt 3 kap. 2 § SFS 2010:659

Vårdgivaren ska vidta de åtgärder som behövs för att förebygga att patienter drabbas av vårdskador. För åtgärder som inte kan vidtas omedelbart ska en tidsplan upprättas.

Enligt 10 § AFS 2001:1

Åtgärder som inte genomförs omedelbart ska föras in i en skriftlig handlingsplan. I planen ska anges när åtgärderna ska vara genomförda och vem som ska se till att de genomförs.

Besvara följande frågor

Patientsäkerhet

Ja Nej

Finns det skriftliga rutiner för att upprätta en tidsplan för de åtgärder som behöver vidtas för att förebygga att patienter drabbas av vårdskador?

Arbetsmiljö

Finns det skriftliga rutiner för att i en handlingsplan föra in de åtgärder som ska vidtas för att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet?

En handlingsplan underlättar arbetet med att planera åtgärder utifrån riskanalyserna och egenkontrollen. Socialstyrelsen har tagit fram en Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet i hälso- och sjukvården 2020–2024. Utifrån den nationella handlingsplanen kan kommuner och regioner ta fram regionala och lokala handlingsplaner. Det är viktigt att integrera arbetet med insatser i det regionala och lokala patientsäkerhetsarbetet och arbetsmiljöarbetet.

Utifrån den nationella handlingsplanen kan kommuner och regioner ta fram regionala och lokala handlingsplaner.

Tips!

- › Handlingsplan för arbetsmiljöarbetet ska behandlas i samverkansgrupp eller skyddskommitté. Med fördel kan även handlingsplanen för patientsäkerhet tas upp där.
- › Handlingsplanerna bör vara kända för chefer, arbetsledare, medarbetare med arbetsmiljöuppgifter och för medarbetare med patientsäkerhetsuppgifter.
- › Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet i hälso- och sjukvården 2020–2024. www.socialstyrelsen.se

Egenkontroll och årlig uppföljning

Vårdgivaren ska senast den 1 mars varje år upprätta en patientsäkerhetsberättelse.

Så säger lagen

Enligt 3 kap. 10 § SFS 2010:659

Vårdgivaren ska senast den 1 mars varje år upprätta en patientsäkerhetsberättelse av vilken det ska framgå

1. hur patientsäkerhetsarbetet har bedrivits under föregående kalenderår,
2. vilka åtgärder som har vidtagits för att öka patientsäkerheten, och
3. vilka resultat som har uppnåtts

Enligt 11 § AFS 2001:1

Arbetsgivaren ska varje år göra en uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Om det inte fungerar skall det förbättras.

Uppföljningen skall dokumenteras skriftligt om det finns minst tio arbetstagare i verksamheten.

Besvara följande frågor

Patientsäkerhet

Ja Nej

Finns det rutiner i ledningssystemet för uppföljning av det systematiska patientsäkerhetsarbetet?

Arbetsmiljö

Finns det rutiner i ledningssystemet för årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet?

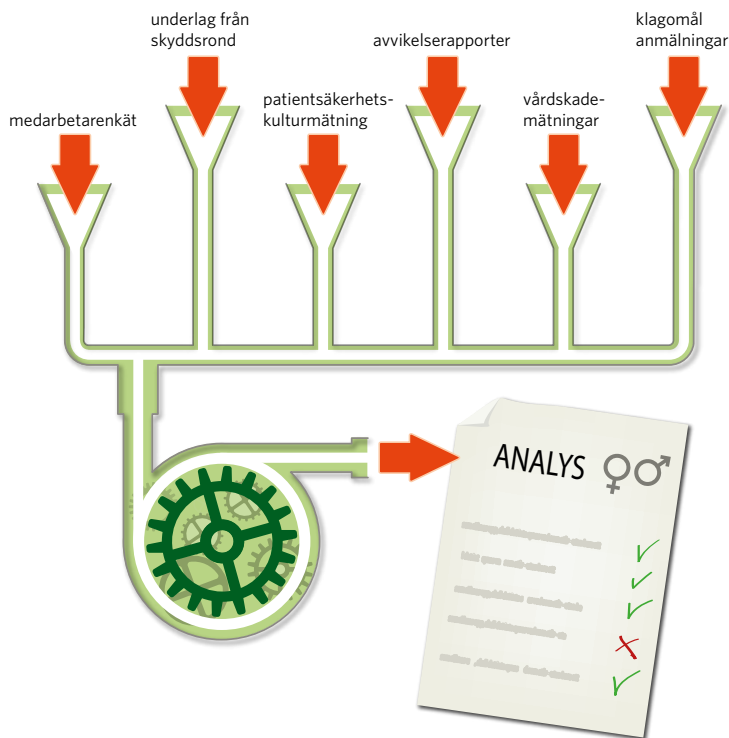
Ledare på alla nivåer kan skapa förutsättningar för ett systematiskt patientsäkerhets- och arbetsmiljöarbete, genom egenkontroll där information om verksamhetens resultat inhämtas, och genom att ta ansvar för att åtgärder genomförs och utvärderas.

Tips!

- › Med egenkontroll menas systematisk uppföljning och utvärdering av den egna verksamheten samt kontroll av att denna bedrivs enligt de processer och rutiner som ingår i verksamhetens ledningssystem. En framgångsfaktor kan vara en gemensam egenkontroll eller årlig uppföljning av arbetsmiljö och patientsäkerhet.

- › Exempel på källor för egenkontroll och/eller årlig uppföljning: medarbetarenkät, riskanalyser, sjukfrånvaro, underlag från skyddsrondd, avvikelserapporter, utvecklingssamtal, öppna jämförelser, punktprevalensmätningar, patientenkäter, vårdskademätningar, patientsäkerhetskulturmätning, klagomål och anmälningar.
- › Vägledning - ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete, webbutik.skr.se
- › Ett systematiskt arbetsmiljöarbete främjar verksamhetsutveckling, webbutiken.skr.se

Exempel på informationskällor för egenkontroll

Skillnader mellan arbetsmiljö och patientsäkerhet

Patientsäkerhets- och arbetsmiljöarbetet har likartad systematik och det finns stora vinster med att integrera arbetet inom dessa områden. Ett integrerat patientsäkerhets- och arbetsmiljöarbete skapar synergier som kan bidra till effektivitet, helhetssyn och delaktighet. Det finns dock regler i SAM och arbetsmiljölagen som inte har någon motsvarighet i patientsäkerhetslagen, till exempel krav på samverkan mellan arbetsgivare, arbetstagare och skyddsombud.

Inom kommuner och regioner samt företag anslutna till Sobona har de centrala parterna ofta slutit ett samverkansavtal kring arbetsmiljöorganisationen. Syftet med avtalet är att göra hälsa och arbetsmiljö till en naturlig del av verksamhetsutvecklingen. Samverkansavtalet ger stöd till arbetsgivare, fackliga organisationer och medarbetare att tillsammans arbeta för en väl fungerande verksamhet och en god arbetsmiljö i livets alla skeden där jämställdhet och mångfald är en självklarhet.

Arbetsmiljöfrågorna ska hanteras i skyddskommittéer eller i de samverkansgrupper som tillika är skyddskommittéer enligt lokala avtal. Regler om samverkan, skyddsombud och skyddskommittéer gäller oavsett om det finns kollektivavtal om arbetsmiljö och samverkan eller inte.

Enligt Patientsäkerhetslagen ska vårdgivaren vidta de åtgärder som behövs för att förebygga att patienter drabbas av vårdskador. För åtgärder som inte kan vidtas omedelbart ska en tidsplan upprättas. Dessa moment finns även integrerade i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Hälso- och sjukvårdspersonalen bidrar till verksamhetens utveckling genom sin skyldighet att till vårdgivaren rapportera risker för vårdskador samt händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada. Patientsäkerhetslagen inkluderar även kravet på att patienterna och deras närstående ska få möjlighet att delta i patientsäkerhetsarbetet. Vårdgivaren ska senast den 1 mars varje år upprätta en patientsäkerhetsberättelse. Patientsäkerhetsberättelsen ska hållas tillgänglig för den som önskar ta del av den.

Upplysningar om innehållet:

Agneta Andersson, agneta.andersson@skr.se

Gunnar Sundqvist, gunnar.sundqvist@skr.se

Anders Westlund, anders.westlund@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2020

Bestnr: 5518

Text: Agneta Andersson, Lina Cronebäck,
Gunnar Sundqvist och Anders Westlund

Foto: SKR:s bildarkiv

Produktion: Advant

Tryck: LTAB, 2020

Syftet med denna vägledning från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) är en ökad integrering av patientsäkerhet och arbetsmiljö. I vägledningen beskrivs och illustreras de många likheterna i lagstiftningarna samt tips och goda exempel. Att integrera och levandegöra ledningssystem för patientsäkerhet och arbetsmiljö kan bidra till en mer resurseffektiv styrning.

Bestnr: 5518

Beställ eller ladda ner på webbutik.skr.se

Post: 118 82 Stockholm | **Besök:** Hornsgatan 20

Telefon: 08-452 70 00 | skr.se

**Sveriges
Kommuner
och Regioner**